

**INKLUZIV TA'LIM JARAYONIDA AQLI ZAIF BOLALARGA MATEMATIKA O'QITISH
VAZIFALARINI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

M.Abdullayeva
Qo'qon universiteti talabasi,
N.Q.Abidova
Qo'qon universiteti dotsenti
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya Maqolada Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyoj uning jamiyatga va maxsus ehtiyojli bolalar uchun imkoniyatlar haqida yoritilgan. Jamiyatda Imkoniyati cheklangan bolalarga nisbatan yangilish fikr va munosabatlar bildirilgan. Integratsiyalashgan ta'lim haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv, integratsiya, reabilitatsiya, funksional, huquq, uzviylik, fikr, dialektik, uzviylik

Mustaqilligimiz poydevorini mustaxkamlash hamda O'zbekistonni buyuk davlatga aylantirishda ta'lim-tarbiya ishlarini oqilona yo'lga qo'yish, yoshlarni zamonaviy ilm-fan, madaniyat, texnika va texnologiya yutuqlari bilan muntazam ravishda tanishtirib borish muxim axamiyatga ega. Zero, taraqqiyot taqdirini ma'naviy jixatdan yetuk, irodasi baquvvat, iymoni butun, zamonaviy fikrlaydigan, muayyan kasb-xunarga ega bo'lgan yuksak saloxiyatli kishilar xal etadi.

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularga sifatli ta'lim-tarbiya berish, me'yorda rivojlanayotgan tengdoshlari singari o'z qobiliyati va imkoniyatlaridan foydalana oladigan inson qilib voyaga yetkazish, ularning jamiyatga erta, samarali va muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta'minlash dolzarb masalalar sirasiga kiradi.

Zamonaviy jamiyatning muhim vazifalaridan biri – bu alohida ehtiyojli bolalarga g'amxo'rlik qilish va ularga birinchi navbatda inklyuziv ta'limni joriy etish orqali sifatli ta'lim olishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdir.

Jamiyatimizda ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy o'zgarishlar yuz berayotgan bir vaqtda Vatan ravnaqini ko'zlash maqsadida asosiy e'tibor yoshlarning aqliy, ahloqiy, jismoniy barkamoligiga demak, har tomonlama yetuk, sog'lom avlodni o'stirishga qaratilyapti. Birinchi Yurtboshimiz aytganlaridek, "Kelajak avlod haqida qayg'urish, sog'lom, barkamol naslni tarbiyalab yetishtirishga intilishi bizning milliy xususiyatimizdir. Farzandlari sog'lom yurt, qudratli bo'ladi, qudratli yurtning farzandlari sog'lom bo'ladi".^[1] Sog'lom avlodni barkamol shaxs qilib shakllantirish g'oyatda ma'suliyatli vazifa, shu bilan birga insonparvar siyosat natijasidir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev aytganlaridek: «Biz jamiyatimizdagi quyi pog'onadagi tartib, intizom va mas'uliyatni mutlaqo o'zgartirmoqchimiz. Eng zaif tomonimiz - yoshlar bilan shug'ullanmayapmiz. Buni gapirish oson, endi shug'ullantiradigan tizim joriy etishimiz kerak. Mas'uliyatli odamlarni shu lavozimlarga qo'yishimiz kerak.»^[2] Hayotimizni hal etuvchi muhim masalalar qatorida ta'lim-tarbiya tizimini tubdan o'zgartirish, uni yangi zamon talabi darajasiga ko'tarish, barkamol avlod kelajagiga ham daxldor qonun loyixalari mavjud. Millatning alohida himoyaga muhtoj nogiron shaxslarga bo'lgan munosabati jamiyatning ma'naviy va axloqiy ko'rsatkichlarida ifodalanadi."Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning 23-bandi jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar va o'smirlarni o'qitish, ularni tarbiyalash, da'volash, reabilitatsiya qilish uchun ixtisoslashtirilgan yoki umumta'lim muassasalariga yuborish va ulardan chiqarish ota-onalarning yoki boshqa qonuniy vakillarning roziligi bilan psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyaning xulosalariga binoan

amalga oshirilish hamda ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarining o'quvchilari qisman yoki to'la Davlat ta'minotida bo'lishi qayd etilgan.

Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz.

Biz amalga oshirayotgan iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy o'zgarishlarning samarasi, birinchi navbatda, aholining moddiy ahvoli va farovonligini, uning hayot darajasi va sifatini oshirishga qay darajada ta'sir ko'rsatayotgani bilan o'lchanadi.

Shu maqsadda ish haqi, pensiya, nafaqa va stipendiyalar miqdorini bosqichma-bosqich oshirib borish bo'yicha biz aniq chora-tadbirlarni rejalashtirganmiz va ular albatta amalga oshiriladi.

2017 yildan boshlab aholini, avvalambor, litseylar, kasb-hunar kollejlari va oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarini ish bilan ta'minlash masalasi bo'yicha yangi tizim joriy etiladi.

2017-2021 yillarga mo'ljallangan 15 ta maqsadli dasturning ayrimlari qabul qilinib, ularning ijrosiga kirishildi va yaqin vaqt ichida shu yo'nalishdagi boshqa dasturlarning barchasini tasdiqlash bo'yicha ishlar to'liq yakunlanadi.

Hamamizni tarbiyalagan, voyaga yetkazgan - shu xalq. Barchamizga tuz-nasiba bergan ham - shu xalq. Bizga ishonch bildirgan, rahbar kilib saylagan ham aynan shu xalq.

Shunday ekan, biz birinchi navbatda kim bilan muloqot qilishimiz kerak - odamlarimiz bilan.

Oldimizda turgan keng ko'lamlı vazifalarni samarali hal etish, eng avvalo, davlat rahbari sifatida shaxsan mendan, davlat hokimiyatining uchta tarmog'idan, shuningdek, barcha rahbar va mansabdor shaxslardan qat'iy intizomni talab etadi.

Ishimizni to'g'ri tashkil etish, uning samaradorligini ta'minlash, butun boshqaruv tizimi faoliyatini sifat jihatidan zamon talablari darajasiga ko'tarishni butun hayotning o'zi talab etmoqda.

Albatta, biz rejalashtirayotgan barcha o'zgarishlarning nihoyatda ko'pqirrali va o'ta muhim ekanini men chuqur tushunaman.

Biroq, yo'limizda qanday to'siq va qiyinchiliklar, keskin va dolzarb muammolarga duch kelsak ham, shoshma-shosharlik bilan, pala-partish qarorlar qabul qilishga, yaxshi o'ylab qurilmagan xatti-harakatlarga yo'l qo'yishga haqqimiz yo'q.

Bizning vazifamiz - to'plangan tajriba va ilg'or xalqaro amaliyotga suyangan holda, o'zimizning taraqqiyot va yangilanish modelimizni qat'iy amalga oshirishdan iborat. Shu borada yaqin va o'rta muddatga belgilangan marralarga erishish uchun qat'iyat bilan harakat qilishimiz zarur.

Shu maqsadda 2017-2021 yillarda O'zbekistonni yanada rivojlantirish bo'yicha Darakat strategiyasini ishlab chiqish yaqin kunlarda yakunlanadi.

Bu siyosatning asosiy maqsadi shundan iboratki, biz har bir fuqaro o'zining kuch va imkoniyati, qobiliyati va salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun keng sharoit va imkoniyat yaratib berishimiz kerak.

Oldimizda turgan mustaqil buyuk davlat qurishdek murakkab va sharafli ish darajasini yangi sifat bosqichiga ko'tarish uchun astoyidil harakat qilmog'imiz darkor. Har qanday ulug' maqsadlarga yetishish, yangi jamiyat, farovon turmushni qurish, inson zotiga munosib go'zal hayot barpo etish, avvalo, shu jamiyat a'zolari bo'lgan komil insonlarga, kelajak barkamol avlodga bog'liq ekanini esda tutishimiz lozim.

Har bir alohida yordamga muxtoj bola o'zicha alohida xususiyatlarga ega bo'ladi. Ya'ni unda umumiy, ruhiy xususiyatlaridan farqlanuvchi individual xususiyatlar mavjud.

Bolaning ilk rivojlanish davrida bosh miya po'stlog'ining organik jarohatlanishi aqliy zaiflikka sabab bo'ladi. Aqli zaif bolaning me'yorida rivojlanayotgan tengdoshidan farq qilishga olib keladi. Bir yoshdan boshlab aqli zaif bolalarda me'yor rivojlanishidan chetlashish kuzatiladi. Ular uzoq vaqtgacha harakatlanayotgan ob'ektni kuzatmaydilar, ularda bosh miya po'stlog'ining inteurativ funksiyasi buziladi.

Bolaning ilk rivojlanish davrida bosh miya po'stlog'ining organik jarohatlanishi aqliy zaiflikka sabab bo'ladi. Aqli zaif bolaning me'yorida rivojlanayotgan tengdoshidan farq qilishga olib keladi. Bir yoshdan boshlab aqli zaif bolalarda me'yor rivojlanishidan chetlashish kuzatiladi. Ular uzoq vaqtgacha harakatlanayotgan ob'ektni kuzatmaydilar, ularda bosh miya po'stlog'ining inteurativ funksiyasi buziladi. Bu esa oligofreniyada nuqson tuzilishining asosiy jabhalaridan biri. Har bir alohida yordamga muhtoj bola o'zicha alohida xususiyatlarga ega bo'ladi. Ya'ni unda umumiy, ruhiy xususiyatlaridan farqlanuvchi individual xususiyatlar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev SH.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. – T.: "O'zbekiston", 2016. – 56 b.

2. Mirziyoyev SH.M. "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. – T.: "O'zbekiston", 2017. – 48 b.

3. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. –T.: "O'zbekiston". – 2017.- 102 b.

4. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.